

Per post en per e-mail verstuurd

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Staatssecretaris J. Klijnsma
Postbus 90801
2509 LV DEN HAAG

Datum	7 juli 2017
Ons kenmerk	AeSe-17071259
Pagina	1 van 5
Kopie aan	Verbond van Verzekeraars Pensioenfederatie
E-mail	pensioen@afm.nl
Betreft	Advies standaardmodel vast-variabel pensioen

Geachte mevrouw Klijnsma,

Sinds de inwerkingtreding van de Wet Verbeterde Premieregeling (Wvp) hebben deelnemers met een premie- of kapitaalovereenkomst bij hun pensionering de keuze tussen een zogenoemd vast en variabel pensioen. Bij het bieden van die keuze moeten pensioenuitvoerders deelnemers relevante informatie geven over de gevolgen en risico's van beide mogelijkheden¹. Vanaf 1 januari 2018 moet voor deze informatie gebruik worden gemaakt van door de pensioenuitvoerders ontwikkelde standaardmodellen. Op grond van artikel 7d van het Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling adviseert de Autoriteit Financiële Markten (AFM) u over die modellen.²

In deze brief vindt u dat advies, voorafgegaan door achtergrondinformatie over het model. Ons advies gaat in op bijgaand model en de bijbehorende handleiding voor verzekeraars en premiepensioeninstellingen, zoals wij die ontvingen van het Verbond van Verzekeraars op 6 juli 2017.

1. Het model: keuze vast of variabel pensioen

Er is wettelijk voorgeschreven welke informatie pensioenuitvoerders op welk moment moeten geven³. Het doel daarvan is om deelnemers te begeleiden bij het maken van een keuze tussen vast en variabel pensioen. Het gebruik van een standaardmodel zorgt voor vergelijkbare informatie tussen producten en tussen pensioenuitvoerders. Alle pensioenuitvoerders die kapitaal- en premieovereenkomsten uitvoeren, moeten daarom het model gebruiken⁴.

¹ Art. 44a en 63b Pensioenwet, 55a en 75b Wet verplichte beroepspensioenregeling

² Art. 7d jo. 55 Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling

³ Art. 44a en 63b Pensioenwet, 55a en 75b Wet verplichte beroepspensioenregeling, en 7c en 7d Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling

⁴ Art. 63b derde lid, Pensioenwet, 75b derde lid, Wet verplichte beroepspensioenregeling. Alleen voor pensioenfondsen die uitsluitend een variabel pensioen kennen waarbij deelnemers deel uitmaken van een collectieve toedelingskring, geldt geen verplichting om het model te gebruiken.

Datum	7 juli 2017
Ons kenmerk	AeSe-17071259
Pagina	2 van 5

Vooraf voor deelnemers met pensioenkapitalen bij meerdere pensioenuitvoerders kan eenduidige informatie namelijk belangrijk zijn. Denk bijvoorbeeld aan deelnemers met een kapitaal bij een pensioenfonds en een kapitaal bij een verzekeraar: zij hebben de keuze om op pensioendatum hun totale pensioenkapitaal onder te brengen bij een van deze twee uitvoerders, of bij nog een andere verzekeraar. Dit betekent dat zij met het standaardmodel zowel producten (vast of variabel pensioen) als uitvoerders met elkaar vergelijken, ongeacht welk pensioen hun huidige uitvoerder aanbiedt.

De AFM vindt het daarnaast, net als het Verbond van Verzekeraars, wenselijk dat pensioenuitvoerders het model ook op andere momenten al gebruiken; het begeleiden van de deelnemer is bijvoorbeeld net zo van belang zodra een voorlopige keuze van deelnemers wordt gevraagd op het moment dat de pensioenuitvoerder wat betreft de beleggingen moet voorsorteren op een vast danwel variabel pensioen.

Onderzoek en informatie

Voor de ontwikkeling van het model is uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar begrijpelijkheid en waardering. In december 2016 en maart 2017 zijn twee kwalitatieve onderzoeken gedaan; in juni 2017 heeft ook kwantitatief onderzoek onder deelnemers plaatsgevonden. Zeker gegeven de complexiteit van het, ook nog nieuwe, onderwerp, zijn de onderzoeksresultaten positief: deelnemers zeggen de informatie te begrijpen en die relevant te vinden, en een deel van hen komt tot een andere keuze dan zij voor het lezen van het model zou maken⁵.

Zoals inmiddels bekend is, zal alleen informatie deelnemers (veelal) niet activeren tot het maken van een passende keuze. Het zichtbaar maken van relevante beslisriteria in persoonlijke informatie kan voor bepaalde deelnemers wel een hulpmiddel zijn en zo bijdragen aan een passende keuze.

Tijdelijke regeling

In de informatie over de keuze moet het variabele pensioen in drie scenario's worden getoond – die scenario's maken gebruik van de Uniforme Rekenmethodiek (URM). Tot het moment waarop de URM in werking treedt, geldt een vereenvoudigde rekenmethode op grond van een tijdelijke regeling informatieverstrekking⁶. Deze regeling zorgt ervoor dat de deelnemer het effect van drie deterministische scenario's te zien krijgt in zijn persoonlijke pensioensituatie, en maakt daarbij gebruik van nominale rendementen, waardoor een realistisch inzicht in de risico's en koopkracht van het pensioen in de modellen op dit moment ontbreekt.

2. Advies standaardmodel

Alle informatie die pensioenuitvoerders geven moet onder meer correct, duidelijk en evenwichtig zijn, en inzicht bieden in de keuzemogelijkheden die deelnemers hebben⁷. Vanuit die open normen kijkt de AFM ook naar het huidige voorstel voor een standaardmodel. Hieronder volgen onze observaties, waarbij we de volgorde van het model volgen.

⁵ Dit onderzoek zal naar verwachting in juli 2017 openbaar worden via de website van het Verbond van Verzekeraars

⁶ Art. 54 Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling

⁷ Art. 48 Pensioenwet, 59 Wet verplichte beroepspensioenregeling

Datum	7 juli 2017
Ons kenmerk	AeSe-17071259
Pagina	3 van 5

We adviseren positief op het model. Wel verzoeken we het Verbond van Verzekeraars om de handleiding op een aantal onderdelen te verduidelijken.

Uw keuze gaat over een deel van uw totale pensioeninkomen

Dit onderdeel van het model laat bruto bedragen zien. In de handleiding wordt duidelijk dat deelnemers in de digitale versie kunnen kiezen voor een weergave in netto bedragen, met bijvoorbeeld een schuifje. Een weergave van netto bedragen sluit naar verwachting beter aan op de behoeften van de meeste deelnemers. We zijn daarom, net als het Verbond van Verzekeraars, voorstander van digitale verstrekking. Als deelnemers het model op papier krijgen, adviseren we om deelnemers uitdrukkelijk te verwijzen naar een digitale versie voor, onder meer, inzicht in de netto bedragen.

Waar kunt u uit kiezen?

In dit onderdeel van het model staan de kenmerken (voor- en nadelen) van beide soorten pensioen naast elkaar. Als sprake is van een variabel pensioen met vaste daling, dan moet hier andere tekst komen te staan. In de handleiding staat dan ook de instructie om de tekst over de stijging van het pensioen aan te passen. In het geval van een variabel pensioen met vaste daling geldt ook dat het pensioen mogelijk niet meestijgt met de prijzen – conform het nadeel van de vaste uitkering. We gaan ervan uit dat pensioenuitvoerders evenwichtig zijn over de opties, zoals het Verbond van Verzekeraars in de handleiding ook benadrukt.

Hoeveel pensioen krijgt u?

In dit onderdeel van het model kunnen deelnemers zien welk periodiek bedrag beide soorten pensioen opleveren. We willen alle pensioenuitvoerders – net als voor het Uniform pensioenoverzicht bijvoorbeeld – dringend oproepen om, met het oog op het voorkomen van voorzienbare teleurstellingen, zo realistisch mogelijke bedragen te tonen. Denk daarom ook aan het verwerken van specifieke productkenmerken, zoals bijvoorbeeld een bonus bij leven (sterftewinst).

We adviseren om dit te verduidelijken in de handleiding.

We vinden het goed dat in dit onderdeel van het model twee grafieken te zien zijn die het (mogelijke) verloop van het vaste en variabele pensioen zichtbaar maken. In deze grafieken is nu alleen de nominale hoogte van het pensioen te zien. Gegeven de nominale aard van de tijdelijke regeling waar de bedragen op zijn gebaseerd, is weergave van nominale bedragen in laag 1 van het model nu voldoende. We vinden het goed dat de reële hoogte van beide soorten pensioen wordt vermeld in laag 2 van het model, zo blijkt uit de handleiding. Zodra de URM in werking treedt verwachten we in laag 1 van het model de reële bedragen. Bij het vaststellen van de weergave van deze reële bedragen is het belangrijk de uitkomsten van de onderzoeken in de communicatiewerkgroep over reële communicatie mee te nemen.

Weergave van het verwachte pensioen op de pensioendatum en 10 jaar daarna is wettelijk voorgeschreven⁸. Uit onderzoek blijkt echter dat een variabel pensioen na 20 jaar meer gaat variëren dan in de eerste 20 jaar⁹. Dit is wat

⁸ Art. 54, tweede lid, Besluit uitvoering Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling

⁹ Anne Balter en Bas Werker, 2016, via de website van Netspar:

https://www.netspar.nl/assets/uploads/P20161216_Variable_annuities_Dutch_pension_system.pdf

Datum	7 juli 2017
Ons kenmerk	AeSe-17071259
Pagina	4 van 5

ons betreft essentiële informatie voor deelnemers, omdat het voor hen een besliscriterium zou kunnen zijn. We vinden het daarom goed dat in dit onderdeel van het model ook de verwachting voor het pensioen na 20 jaar zichtbaar is.

Hoe sterk kan uw pensioen per jaar veranderen?

In dit onderdeel van het model zijn jaarlijkse schommelingen van het pensioen te zien, uitgedrukt in een cijfer tussen 1 en 7. We vinden het goed dat dit onderdeel de volatiliteit van het nominale pensioen van jaar tot jaar zichtbaar maakt. De geïnteresseerde deelnemer kan hiermee enig inzicht krijgen in de mate van beleggingsrisico in een product. Dit kan voor sommige deelnemers een besliscriterium vormen en zo helpen bij het maken van een keuze tussen producten en/of tussen pensioenuitvoerders.

Wat zijn de kosten?

In dit onderdeel van het model gaan pensioenuitvoerders in op kosten. We vinden het goed dat dit onderdeel kosten transparant maakt. Hiermee wordt duidelijk dat een pensioenuitvoerder kosten maakt en dat die al verwerkt zijn in de getoonde bedragen. In laag 2 bij dit onderdeel komt meer informatie over deze kosten te staan. Deze informatie is vormvrij. We gaan ervan uit dat pensioenuitvoerders hier alle daadwerkelijk gemaakte en te maken kosten vermelden, conform de kosten die in de getoonde bedragen verwerkt zijn. We adviseren om dit te verduidelijken in de handleiding.

Kunt u uw pensioen bij een andere pensioenuitvoerder kopen?

In dit onderdeel van het model komt het shoprecht aan de orde. We vinden het goed dat deelnemers, in laag 1, worden gewezen op de mogelijkheid om dit model bij meerdere pensioenuitvoerders op te vragen. Offertes zijn veelal niet vergelijkbaar; met dit model wordt het deelnemers zo gemakkelijk mogelijk gemaakt om producten en pensioenuitvoerders met elkaar te vergelijken.

We verwachten hierbij dat, in laag 2, in ieder geval de situaties waarin deelnemers wel en niet kunnen shoppen duidelijk worden. Denk bijvoorbeeld aan een deelnemer met een vast pensioen bij een pensioenfonds, die geen vast pensioen kan aankopen bij een verzekeraar maar wel een variabel pensioen – en aan een deelnemer met een variabel pensioen die geen variabel pensioen kan aankopen bij een verzekeraar maar wel een vast pensioen. Tenzij hij bij beide pensioenuitvoerders een kapitaal heeft zodat die kapitalen kunnen worden samengevoegd bij de gekozen pensioenuitvoerder.

We adviseren om dit te verduidelijken in de handleiding.

3. Slot en vooruitblik

We adviseren ten slotte om, in ieder geval op termijn, het effect van het model op deelnemers te onderzoeken, om te verifiëren of het beoogde doel van het model wordt bereikt en deelnemers hun opties goed kunnen vergelijken. Dit ook met het oog op de geplande evaluatie van de Wvp in 2019.

Datum 7 juli 2017
Ons kenmerk AeSe-17071259
Pagina 5 van 5

Het model waarop dit advies betrekking heeft is door het Verbond van Verzekeraars ontwikkeld voor verzekeraars en premiepensioeninstellingen. De Pensioenfederatie ontwikkelt een apart model voor pensioenfondsen, dat wordt verwacht in augustus 2017. Vergelijkbare modellen zijn volgens de AFM van groot belang voor deelnemers, zodat zij een passende keuze kunnen maken tussen een vast en variabel pensioen en tussen verschillende pensioenuitvoerders.

Hoogachtend,
Autoriteit Financiële Markten

drs. A.P. Sandtke - Bruggeman
Toezichthouder
Toezicht | Verzekeren & Pensioenen

mr. drs. K. Raaijmakers
Hoofd
Toezicht | Verzekeren & Pensioenen

Bijlagen:

- Model
- Handleiding